

Kommunalrätt
Kalle Larsson
Mia Hemmestad

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Ersättningsregler med brottsoffret i fokus (SOU 2025:23)

Sammanfattning

- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ser positivt på ett starkare skydd för tillgångar som barn får genom Kronofogdens försorg.
- SKR anser att konsekvensanalysen behöver kompletteras vad gäller hur det utökade principalansvaret för föräldrar kan påverka socialtjänsten, som kan bli ansvariga för ekonomiskt bistånd till ekonomiskt utsatta hushåll.
- SKR tillstyrker förslaget i 10.4.1 men anser att den föreslagna ändringen av 16 kap. 11 § FB bör vidgas ytterligare så att alla skadestånd/brottsofferersättningar till barn som utbetalas via Kronofogden och Brottsoffermyndigheten, ska föras med överförmyndarspär.
- SKR konstaterar att förslagen medför fler uppgifter och ett ökat inflöde av ärenden till kommunernas överförmyndare vilket inte har beaktats i betänkandets avsnitt om konsekvenser.
- SKR bedömer att förslagen medför kostnadsökningar för kommunerna vilket inte har beaktats.

Allmänna synpunkter

SKR ser generellt positivt på att systemet kring brottsoffrets möjlighet att få sin ersättning både underlättar för brottsoffret och att barns skadestånd kan bli tryggt genom ändringar i bland annat föräldrabalken (FB). Förbundets yttrande är dock begränsat till att avse de delar där kommunen berörs direkt i sin myndighetsutövning.

SKR kan därtill konstatera att betänkandet i vissa delar hade blivit mer korrekt och ändamålsenligt om någon sakkunnig från SKR hade fått möjlighet att medverka som expert i utredningen.

8. Föräldrars principalansvar

Förslaget om en höjd beloppsgräns som en förälder kan behöva betala i skadestånd får större konsekvenser för ekonomiskt utsatta föräldrar. En följd härav kan vara att fler familjer behöver ansöka om ekonomiskt bistånd, exempelvis för att hantera en akut situation efter att Kronofogden genomfört en utmätning. Vårdnadshavare med små ekonomiska marginaler riskerar således att drabbas särskilt hårt av den föreslagna höjningen vilket kan göra att fler tvingas ansöka om bistånd hos socialnämnden. Konsekvenserna för socialnämnden som ansvarar för ekonomiskt bistånd till ekonomiskt utsatta hushåll behöver analyseras vidare i det kommande lagstiftningsarbetet.

Utöver det nu aktuella förslaget har det nyligen presenterats förslag till en ny lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (se Ds 2024:30). Enligt förslaget ska det vara möjligt att förena socialnämndens beslut om insatser med vite. Förslaget har nyligen remitterats. Någon samlad konsekvensanalys av nyssnämnt förslag samt förslaget i det nu remitterade betänkandet har inte gjorts. Om regeringen har för avsikt att bereda båda dessa förslag vidare anser SKR att regeringen i det fortsatta beredningsarbetet behöver göra en helhetsanalys av vilka samlade följder de ovan nämnda förslagen får innan förslagen resulterar i lagstiftning. De båda förslagen träffar delvis samma målgrupp, nämligen vårdnadshavare med barn som involveras i brottslighet.

SKR bedömer att det hade varit önskvärt med en översyn kring förordnade ställföreträdares ansvar gällande berört principalansvar. Hovrätten över Skåne och Blekinge har i mål FT 2616-15 bedömt att en särskilt förordnad vårdnadshavare har betalningsskyldighet enligt studiestödslagen. Då allt fler barn får en förordnad ställföreträdare, är det rimligt att principalansvaret ses över även avseende förordnade ställföreträdare.

10. Stärkt skydd för barns tillgångar

Barn får inte alltid sitt skadestånd

SKR instämmer i den bild som finns beskriven i avsnitt 10 i betänkandet och tillstyrker förslagen i avsnitt 10.4.1. Det bör ses som en lagteknisk miss att skadestånd som utbetalas till barnet via Kronofogdens försorg, inte förses med ett skydd i form av överförmyndarspärri såsom nu gäller avseende försäkringsersättningar, skadestånd från staten eller ersättningar från Brottsoffermyndigheten enligt 16 kap. 11 § FB.

I betänkandet nämns att domstolen ska underrätta överförmyndaren om en förmyndare döms att betala skadestånd till den omyndige enligt förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål. SKR

får dessvärre påtala att få underrättelser kommer överförmyndarna till del och förbundet har vid något tillfälle förmått Domstolsverket att skicka ut en påminnelse om regleringen till allmän domstol. Därtill är det mer vanligt att en särskild företrädare har förordnats för barnet vilket inte nämns i avsnitt 10. Sedan den 1 juli 2021 gäller att den särskilda företrädaren har till uppgift att *ta till vara barnets rätt under förundersökningen och i efterföljande rättegång samt vid åtgärder som rör verkställighet av skadestånd och ansökan om brottsskadeersättning*. Den senaste lagändringen har dock inte helt tillsett att barn får sitt utdömda skadestånd vilket nu föreslagna lagändringar delvis åtgärdar. Ett praktiskt problem är att en särskild företrädare för barnet i dagsläget saknar lagreglerad befogenhet att öppna ett överförmyndarspärret konto i barnets namn. SKR får i detta avseende hänvisa till Advokatsamfundets PM på området, [pm-angaende-utvidgat-uppdrag-som-sarskild-foretradare.pdf](#)

Vikten av överförmyndarspär

SKR har genom åren samverkat med Brottsoffermyndigheten och Kronofogden för att tillse att det skadestånd som ska komma barnet till del, också är tryggt och inbetalas på barnets konto. En ändring som skett under 2024 är att Kronofogdens blankett för ansökan om verkställighet, inte längre har en separat del där föräldern kan begära att barnets skadestånd ska utbetalas till förälderns eller ett ombuds konto.

Den överenskommelse som åsyftas på sidan 393-394 i betänkandet har uppdaterats under 2025. Under åren 2022-2024 har Kronofogden och SKR arbetat aktivt för att fler barn ska få sitt utdömda skadestånd i realiteten. Enligt uppgifter från landets överförmyndare är det förvånansvärt många förmyndare som till exempel skriver förmyndarens bankkonto istället för barnets bankkonto på Kronofogdens blankett. Kronofogden saknar i dagsläget rättsligt stöd för att inte verkställa begärd utbetalning även om det idag medför att skadeståndet kan komma att utbetalas till annan än brottsoffret. SKR vill betona att överenskommelsen inte binder någon kommun utan ses som ett handläggarstöd. Det finns några överförmyndarverksamheter i landet som inte tillämpar föreslagen rutin då lagstiftningen har sina brister. Flera överförmyndarverksamheter har oaktat syftet att trygga barnets medel, anfört att det måste tydliggöras i föräldrabalken att barnets skadestånd ska förses med överförmyndarspär. Förbundet ser positivt på att betänkandet lämnat förslag på reglering.

Överförmyndarspär bör gälla alla skadestånd till barn

SKR bedömer att aktuella medel (skadestånd till barn) i den reglering som betänkandet föreslår, ska förses med överförmyndarspär oaktat beloppets storlek. Att begränsa de utbetalningar som Kronofogden med föreslagen ändring ska göra till barnet, till att endast avse medel över ett prisbasbelopp är inte helt ändamålsenlig sett till barnets rätt att erhålla sitt utdömda

skadestånd. Förvånansvärt många barn erhåller medel under ett prisbasbelopp som, till följd av risker för sammanblandning (12 kap. 6 § FB), felaktig användning av barnets medel (12 kap. 4 § FB) med mera, kan behöva följas upp av överförmyndaren enligt den föreslagna rutin som SKR tagit fram med Kronofogden. Om lagstiftaren avser att trygga barns rätt till sitt skadestånd bedömer SKR att den föreslagna lagändringen bör ske utan beloppsgräns. Det är SKR:s bild att många föräldrar ansöker om verkställighet där föräldrarnas eller någon närståendes bankkonto är angivet. Kronofogden saknar lagstöd för att undersöka om lämnat kontonummer tillhör barnet som ska få sitt skadestånd. Flera överförmyndare har i SKR:s juridiska rådgivning framfört att till exempel den som utsatt barnet för ett brott (föräldern) har lämnat sitt egna kontonummer som mottagare för utbetalning av barnets utdömda skadestånd. Motsvarande ändring bör ske på samma sätt med de medel där Brottsoffermyndigheten utbetalar brottsskadeersättning till ett barn. Barnets rätt till skadestånd/brottskadeersättning behöver stärkas och det bör påpekas att en betydande del av aktuella skadestånd/ersättningar har koppling till att en närstående har utsatt barnet för ett brott.

Informationsflödet till socialtjänst

SKR ställer sig positiv till betänkandets förslag om ändring i förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål m.m. Det är av vikt att överförmyndaren, som har tillsyn över förmynderskapet enligt 16 kap. 1 § FB, får vetskap om ett kommande skadestånd till barnet.

SKR vill även uppmärksamma att överförmyndaren, genom en sådan underrättelse som avses ovan, kan få misstanke om att ett barn far illa, vilket kan behöva komma till socialnämndens kännedom. Det är inte rättsligt klart huruvida överförmyndarens verksamhet utgör sådan verksamhet som berör barn och unga som avses i 14 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen. SKR anser att den aktuella myndigheten ska omfattas av anmälningsskyldigheten och att lagen ska förtydligas i detta avseende. I promemorian Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15) föreslogs förtydliganden gällande vilka aktörer som ska anmäla oro för barn, men överförmyndaren uppmärksammades inte arbetet. SKR vill därför uppmärksamma denna problematik på nytt.

10.3.2 Särskilt om bankmedel

I avsnittet går att läsa att föräldrar som vill ta ut barnets medel från ett spärrat konto måste vända sig till överförmyndaren för att erhålla ett tillstånd. Det bör inledningsvis klarläggas att en så kallad överförmyndar-spärr inte enkom gäller bankkonton utan kan omfatta olika former av placeringar såsom till exempel ISK-konto, fonder, kapitalförsäkring med mera. Därtill har föräldrar (och förordnade ställföreträdare) behörighet att

till exempel byta bank så länge aktuell placering förses med överförmyndarspärren hos den nya banken. Spärren bör ses såsom en ram. Det är först om bankmedel ska användas eller placeringen ska ändra form som samtycke är nödvändigt. Vi kan rekommendera det informationsmaterial som Svenska Bankföreningen och SKR gemensamt har tagit fram på området.

I samma avsnitt har det inte beaktats att barnet kan företrädas av en särskild företrädare för barn och dennes befogenheter.

10.4 Angående förordnade ställföreträdare

Aktuellt avsnitt ter sig gälla Kronofogdens förfarande när ett barn ska få sitt skadestånd utbetalat. Sista stycket avser förordnade ställföreträdare. Det bör för tydlighets skull klargöras att ett barn inte kan ha en förordnad förvaltare (11 kap. 7 § FB) eller en god man (11 kap. 4 §) förordnad för sig då barnet omfattas av ett förmynderskap. Det regleras särskilt i 9-10 kap. FB. Föreslagna ändringar i 16 kap. 11 § FB får verkan för alla som har en förordnad ställföreträdare vilket är positivt enligt SKR. Det bör poängteras att oaktat att betänkandet fokuserar mestadels på föräldrars agerande i avsnitt 10, företräds ett ökande antal barn av förordnade ställföreträdare och även där är det viktigt att barnet som brottsoffer får sitt utdömda skadestånd. SKR delar inte betänkandets slutsats att den föreslagna ändringen i 16 kap. 11 § FB inte fyller lika stor roll för de med en förordnad ställföreträdare som för de barn som företräds av sin legala ställföreträdare.

12. Ekonomiska konsekvenser för kommuner

SKR bedömer att de föreslagna ändringar, som innebär att fler uppgifter kommer åläggas kommunernas överförmyndarverksamheter, medför en ekonomisk kostnad för kommunerna. SKR bedömer att varje nytt ärende enligt föreslagna ändringar i 16 kap. 11 § FB medför en ökad kostnad om 2800 kr per ärende. Uppgifterna baseras på en snittkostnad om 560 kr per handläggningstimme och 5 timmars handläggning per ärende. De ekonomiska konsekvenserna för kommunerna har av utredningen inte analyserats i enlighet med förordningen om konsekvensutredningar (SFS 2024:183). Därför måste de ekonomiska konsekvenserna analyseras i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Eftersom det är nya obligatoriska uppgifter är finansieringsprincipen tillämplig.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande